HE 30/2024 vp
Rajamenettelyn käyttöönotto ja nopeutetun menettelyn uudistaminen

Sanna Montin

10.5.2024

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Esityksen tausta ja tavoite

Tausta

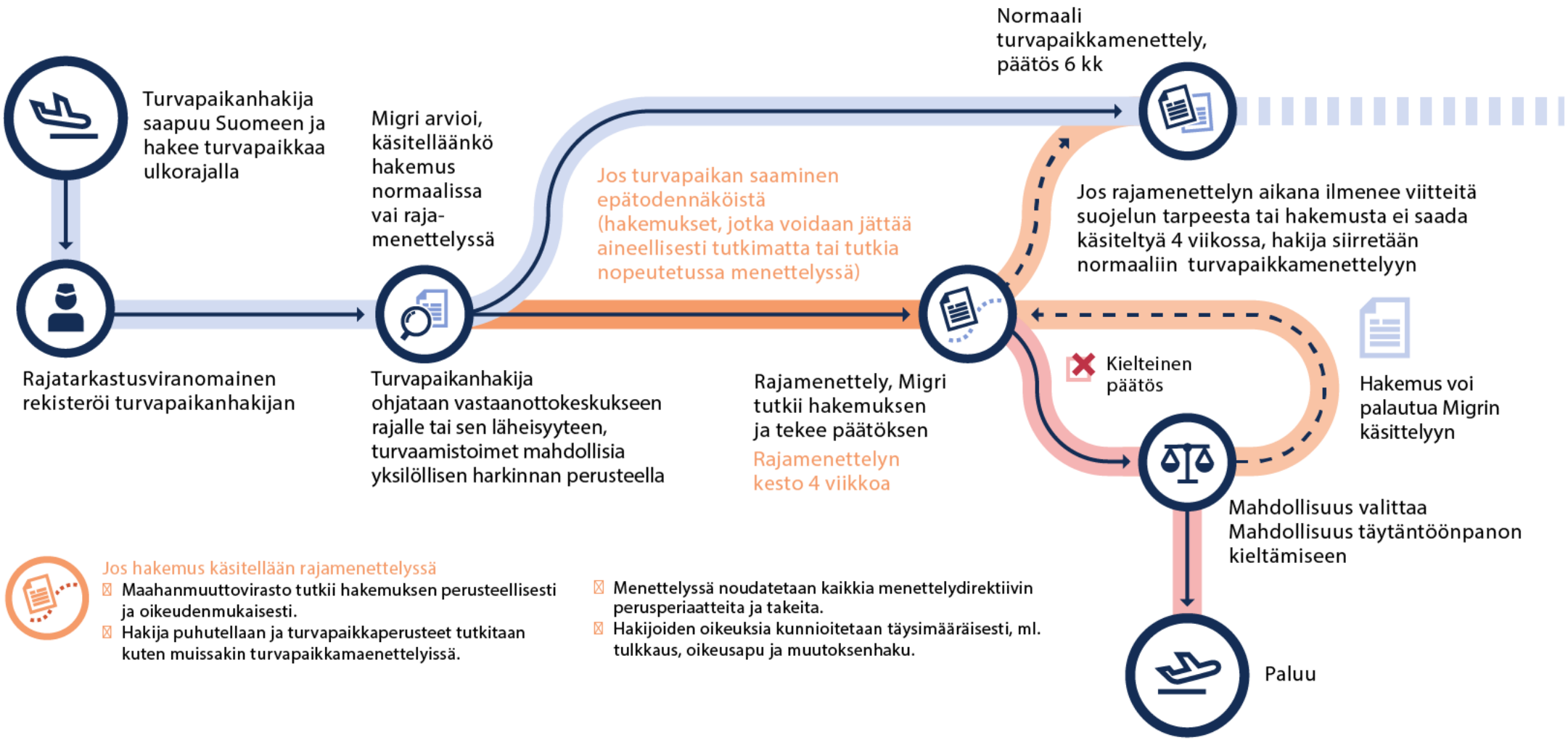
- Hallitusohjelma
- Varautuminen muuttoliikettä hyväksikäyttävään hybridivaikuttamiseen - Selvitys lainsäädännön muutostarpeista (Sisäministeriö 2022)
- EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkauudistus

Tavoite

- Tehostetaan todennäköisesti perusteettomien kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten käsittelyä
- Estetään hakijoiden edelleen liikkumista EU:n alueella
- Nopeutetaan kielteisen päätöksen saaneiden maasta poistamista

Käsitteet ja keskeiset ehdotukset

Rajamenettely

Jos hakemus käsitellään rajamenettelyssä

- Maahanmuuttovirasto tutkii hakemuksen perusteellisesti ja oikeudenmukaisesti.
- Hakija puhutellaan ja turvapaikkaperusteet tutkitaan kuten muissakin turvapaikkamaenettelyissä.

- Menettelyssä noudatetaan kaikkia menettelydirektiivin perusperiaatteita ja takeita.
- Hakijoiden oikeuksia kunnioitetaan täysimääräisesti, ml. tulkkaus, oikeusapu ja muutoksenhaku.

Rajamenettely

Ulkomaalaislaki

- Uusi 104 a §: Rajamenettely
  - Menettelyn soveltaminen
  - Tilapäinen poikkeus soveltamiseen
  - Soveltamisen rajoitukset (lapset, haavoittuvassa asemassa olevat)
  - 4 vkon määräaika hakemuksen tutkimiselle Maahanmuuttovirastossa
- Uusi 104 b §: Liikkumisoikeuden rajoittaminen rajamenettelyssä
- Uusi 104 c §: Rajamenettelyn päättyminen

- 95 a §: Tietojen antaminen kansainvälistä suojelua hakevalle: muutos 1 momenttiin
  - rajamenettelyä sovellettaessa tiedot antaa hakemuksen vastaanottava viranomainen

- 121 §: Säilöön ottamisen edellytykset: 1 momenttiin uusi säilöperuste
  - vastaanottodirektiivi: hakija voidaan ottaa säilöön, jotta menettelyn yhteydessä voidaan tehdä päätös hänen oikeudestaan tulla alueelle

Vastaanottolaki

- 13 §: Vastaanottopalvelut: uusi 4 momentti
  - Rajamenettelyssä järjestetään vastaanottopalveluina myös ateriat

Nopeutettu menettely

Käytännössä nopeutettu menettely tarkoittaa sitä, että hakemukseen tehty kielteinen päätös ja siihen liittyvä käännytyspäätös on nopeammin täytäntöönpantavissa eli hakija voidaan poistaa maasta nopeammin.

Ulkomaalaislaki

- 101 §: Ilmeisen perusteeton hakemus
  - Hakemus voidaan todeta ilmeisen perusteettomaksi, kun se on hylätty nopeutetussa menettelyssä

- 104 §: Nopeutetun menettelyn käyttäminen
  - Uudet nopeutetun menettelyn perusteet

Turvapaikkapuhuttelu

Ulkomaalaislaki

- 97 a §: Turvapaikkapuhuttelu: uusi 6 momentti
  - Asiakasetäpuhuttelut ilman hakijan suostumusta

Suhde perustuslakiin

Rajamenettelyn soveltaminen

- PL 9 § 4 mom. palauttamiskielto
  - Turvapaikkamenettely → kaikki hakemukset tutkitaan

- PL 21 Oikeusturva
  - Hakemukset tutkitaan yksilöllisesti
  - Riittävistä oikeusturvatakeista huolehditaan
  - Oikeus saada oikeusapua, tulkkausta
  - Oikeus muutoksenhakuun
  - Oikeus hakea täytäntöönpanokieltoa tuomioistuimelta

Soveltaminen ja lapset

- PL 6 § 3 mom: Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

- YK:n lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus, 3 artikla: lapsen edun huomioiminen

  - Esitetään, että rajamenettelyä voidaan soveltaa rajoitetusti myös lapsiin.
  - Soveltamisessa huomioitava lapsen etu.
  - Lapsiperheiden osalta huomioitava lapsille sopivat vastaanotto-olosuhteet.
  - Ilman huoltajaa olevien alaikäisten hakijoiden osalta voitaisiin soveltaa vain menettelydirektiivin sallimissa tilanteissa ja edellytyksin.
  - Lapsen säilöönottoa koskevaa sääntelyä ei esitetä muutettavan. Lapsen säilöönotto olisi jatkossakin hyvin poikkeuksellista.

Liikkumisoikeuden rajoittaminen rajamenettelyssä

- Rajamenettelyn tarkoitus: turvapaikkatutkinta suoritetaan rajalla, kauttakulkualueella tai näiden läheisyydessä päästämättä hakijaa vielä maahan → viranomaisilla velvollisuus toteuttaa rajamenettely niin, että rajamenettelyn tarkoitus toteutuu

- Oikeudellinen fiktio:
  - hakija on fyysisesti Suomen rajojen sisäpuolella
  - hakija on Suomen lainkäytön piirissä: hakijaa ei voi poistaa maasta ennen, kuin häntä koskeva maastapoistamispäätös on täytäntöönpanokelpoinen
  - hakijalla ei ole oikeutta liikkua vapaasti Suomessa ja EU:n alueella

- Esitetään liikkumisvapauden rajoittamiseen perustuvaa mallia
  - hakijan liikkumisvapautta rajoitetaan osana sovellettavaa menettelyä
  - kyseessä ei ole turvaamistoimi, eikä asiasta tehdä erillistä päätöstä.
  - velvollisuus pysyä viranomaisen osoittaman vastaanottokeskuksen alueella
  - Rajamenettelyn tarkoituksen toteutumiseksi vastaanottokeskuksen alueella pysymistä varmistettaisiin estein
  - turvaamistoimien käyttö mahdollista menettelyn soveltamisen mahdollistamiseksi

Liikkumisvapauden rajoittaminen vai vapauden menettäminen?

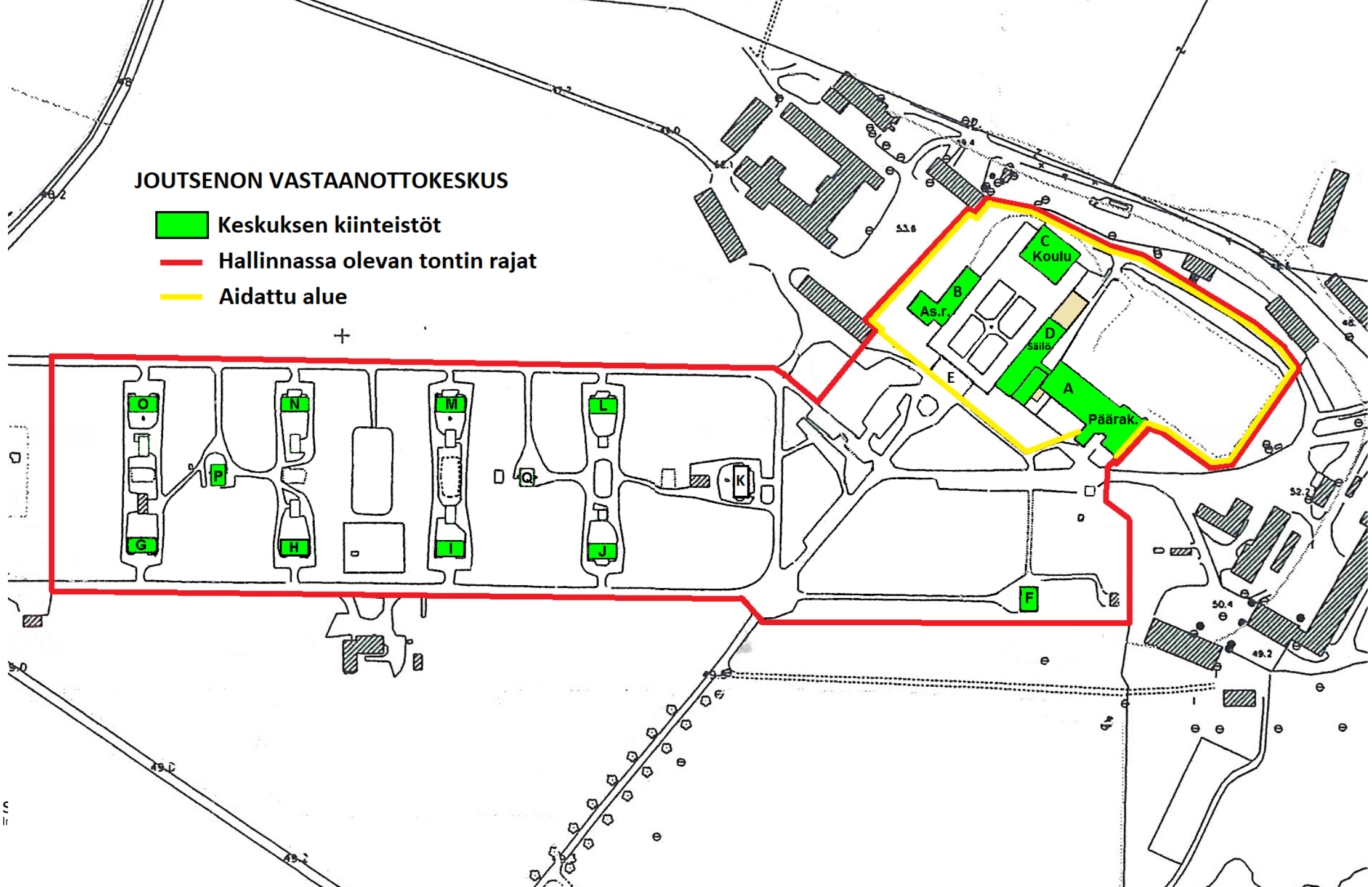
- PL 7 §: Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen
- PL 9 §: Liikkumisvapaus

- Miksi esitettyä mallia voidaan pitää **liikkumisvapauden rajoittamisena**?
  - Vastaanottokeskuksen alue, jolla hakija on velvollinen oleskelemaan, on riittävän laaja → lievempi toimi kuin rajoitettuun sisätilaan lukitseminen
  - Oikeus tietyissä tilanteissa poistua vastaanottokeskuksen alueelta
  - Majoittuminen järjestettäisiin normaalissa vastaanottokeskuksessa → oikeudet ja rajoitukset vastaanottolain mukaan
  - Kyseessä rajoitettu aika → menettelyn päättymisestä säädettäisiin tarkkarajaisesti

- **Esitetyllä mallilla rajamenettely on mahdollista järjestää niin, että hakijan oikeuksia ei rajoitettaisi enempää kuin olisi välttämätöntä, mutta kuitenkin niin, että menettelyn tarkoitus toteutuisi.**

Esitetyn mallin erot säilöönottoon käytännössä

	Rajamenettely	Säilöönotto
Tila oleskeluun	5 hehtaaria (suunniteltu Joutseno)	Lukitut sisätilat ja 80 neliömetrin piha ulkoiluun (Joutsenon säilöönottokeskus)
Oikeus poistua alueelta	Mahdollista saada lupa painavan henkilökohtaisen syyn vuoksi	Ei ilman valvontaa
Mahdollinen kesto	Enintään 77 vuorokautta	Enintään 6 kk + 6 kk
Tilojen valvonta	Ei valvontaa	Tiettyjen tilojen valvonta mahdollista myös teknisillä laitteilla
Tarkastukset	Vastaanottolain perusteella tilojen tarkastus mahdollista perustellun epäillyn perusteella	Turvatarkastukset, henkilöntarkastukset, tilojen tarkastukset mahdollisia
Puhelimen ja muiden sähköisten viestintälaitteiden rajoittaminen	Ei mahdollista	Mahdollista
Kielletyt esineet ja aineet	Ei erikseen määritelty vastaanottolaissa	Säilölaissa määritellään

JOUTSENON VASTAANOTTOKESKUS
Keskuksen kiinteistöt
Hallinnassa olevan tontin rajat
Aidattu alue
C
Koulu
B
As.r.
D
Säilö
E
A
Päärak.
O
N
M
L
P
Q
K
G
H
I
J
F

Nopeutettu menettely

- PL 21 Oikeusturva
  - Hakemukset tutkitaan yksilöllisesti
  - Riittävistä oikeusturvatakeista huolehditaan
  - Oikeus saada oikeusapua, tulkkausta
  - Oikeus muutoksenhakuun
  - Oikeus hakea täytäntöönpanokieltoa tuomioistuimelta

Vaikutukset

Rajamenettelyn tehokkuus

- Yksi EU-lainsäädännön työkalu perusteettomien hakemusten tutkintaan ja edelleen liikkumisen estämiseen.
  - Yksi työkalu estämään turvapaikkajärjestelmän väärinkäyttöä.

- Tehokkuus riippuu
  - hakijoiden profiileista sekä
  - keinoista hakijoiden liikkumisen rajoittamiseen

- Rajamenettelyllä ei ratkaista välineellistetyn maahantulon tilannetta tai saada sitä päättymään.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171
www.intermin.fi